

МОРФОЛОГІЧНІ ЗМІНИ У ТОНКІЙ КИШЦІ В УМОВАХ ГОСТРОЇ ДІЇ НА ОРГАНІЗМ СОЛЕЙ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ

А.М. Романюк¹, В.В. Кравець²

Вивчено морфологічні зміни у стінці тонкої кишки статевозрілих щурів в умовах комбінованого гострого впливу на організм солей важких металів. Експериментально змодельовані мікроелементози природного середовища північних районів Сумської області.

ВСТУП

Однією із значних проблем сучасної медицини є досить висока поширеність захворювань органів шлунково-кишкового тракту [1-3]. Не винятком є Україна. Останніми роками в нашій країні відзначається зростання кількості патологічних уражень органів травної системи [4,5]. Значну роль у цьому відіграє несприятлива екологічна ситуація в регіонах країни [6-8]. В Україні щорічно промисловими підприємствами викидається в атмосферу більше 100 млн тонн токсичних хімічних сполук, у водоймища скидається до 2,5 млрд кубічних метрів забруднених стічних вод [9].

Через певні фактори однією з головних причин виникнення даного виду патології є дія на організм хімічних факторів навколишнього середовища, універсальними забруднювачами якого є солі важких металів [2,9,10-14]. Можливість токсичної дії солей важких металів на органи травлення в першу чергу пов'язана з тим, що одним з основних шляхів їх виведення з організму є шлунково-кишковий тракт, зокрема тонка кишка.

При дослідженні стану навколишнього середовища у Сумській області було встановлено, що в Шосткинському, Ямпільському та С-Будському районах відмічається підвищення в ґрунті та питній воді солей заліза, марганцю, хрому, свинцю та цинку [7].

Ознайомлення з літературою виявило обмежену кількість праць щодо вивчення комбінованого впливу солей важких металів на тонку кишку. Більшість з них присвячена дослідженню конкретного мікроелемента [13, 15-19].

МЕТА РОБОТИ

Метою дослідження є вивчення в експерименті впливу солей важких металів (заліза, марганцю, хрому, свинцю, цинку) в різних комбінаціях на морфологічний стан стінки тонкої кишки.

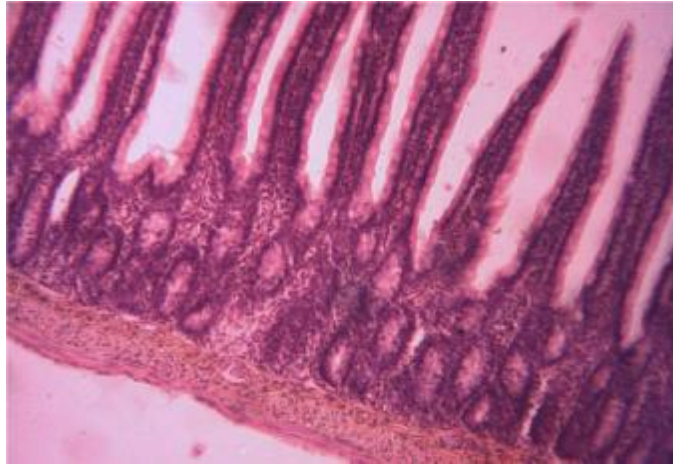
МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Експеримент виконаний на 24 білих статевозрілих щурах, масою 200-250г. Піддослідну групу склали 18 тварин, які протягом 30 днів вживали воду насичену солями важких металів, комбінація та концентрація яких відповідала мікроелементозам зовнішнього середовища Шосткинського, Ямпільського та С-Будського районів Сумської області. Тварини експериментальної групи були поділені на 3 підгрупи відповідно до районів. Контролем служили тварини, що утримувалися в звичайних умовах віварію та споживали питну воду.

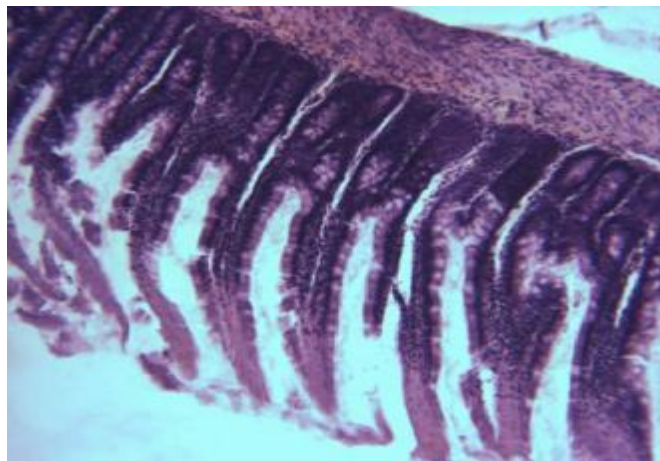
---

¹ Д-р мед. наук, професор, Сумський державний університет.

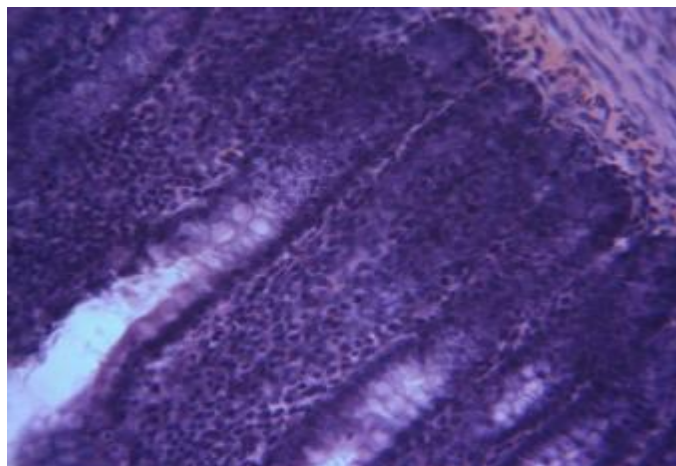
² Аспірант, Сумський державний університет.

Рисунок 1 – Тонка кишка інтактних тварин. Забарвлення гематоксилін-еозином. 3б. × 320

Рисунок 2 – Атрофія ворсинок та деструкція покривного епітелію на 30-ту добу експерименту у піддослідних тварин. Забарвлення гематоксилін-еозином. 3б. × 320

Рисунок 3 – Лімфоплазмоцитарна інфільтрація слизової на 30-ту добу експерименту у піддослідних тварин. Забарвлення гематоксилін-еозином. 3б. × 420

Після виведення тварин з експерименту оцінювали макроскопічні зміни стінки тонкої кишки зовні та на розрізі. Для мікроскопічного дослідження забирали шматочки матеріалу з середніх відділів тонкої кишки. Виготовляли гістологічні зрізи, які фарбували гематоксиліном та еозином, за методом Ван-Гізон. Препарати досліджували за допомогою світлової мікроскопії, фіксували цифровою фотокамерою з подальшою морфометрією.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ АНАЛІЗ

У контрольній групі стінка тонкої кишки щурів має типову будову. Слизова оболонка складається з епітелію, власної і м'язової пластинки.

Ворсинки слизової оболонки тонкої кишки щура в середньому відділі порожньої кишки мають пальцеподібну форму. Серед клітин кишкового епітелію ворсинок найбільша кількість належить ентероцитам із посмугованою облямівкою. Це стовпчасті клітини з вузькою основою, які лежать на базальній мембрані і більш широкою верхівкою обернені до просвіту кишки (рис. 1).

Макроскопічно тонка кишка піддослідних тварин зовні не відрізнялася від контролю. На розрізі слизова місцями гіперемована з точковими крововиливами та поверхневими ерозіями. При мікроскопічному дослідженні встановлено більш виражені відхилення у будові структур слизової кишки в піддослідних тварин. Найістотніших змін зазнала слизова оболонка тонкої кишки, в якій спостерігаються дистрофічні явища в усіх її структурних складових. Ворсинки вкорочені, збільшується їх діаметр. Відмічається деформація ворсинок, яка більше виражена на верхівках. Спостерігається деструкція покривного епітелію, посилена вогнищева десквамація в просвіт кишки. Висота ентероцитів зменшується. За рахунок некрозу частини ворсинок відстань між ними збільшується (рис. 2).

Строма ворсинок, крипт і сполучна тканина підслизової основи набрякла, посилена мезенхімальна реакція. Відмічається дифузна лімфо-плазмодитарна інфільтрація слизової оболонки та підслизової основи.

Клітинна щільність інфільтрату істотно переважала в поверхневих шарах слизової (рис. 3).

Глибина крипт зменшується, а їх просвіт біля дна розширений, заповнений слизом. Висота ентероцитів крипт зменшується, вони деформовані, мають кубічну форму.

Наряду з атрофічними змінами відбуваються зміни якісного складу епітеліальної клітинної популяції ворсин та крипт. Зокрема, зменшується кількість келихоподібних клітин на ворсинках, активність їх знижується. В криптах загалом кількість келихоподібних клітин також зменшується, але місцями відмічається значне їх скупчення, вони активно виділяють секрет.

У м'язовій оболонці повнокровні капіляри, мезенхімальна реакція м'язової та серозної оболонок.

ВИСНОВКИ

Таким чином, отримані результати свідчать про значні патоморфологічні зміни у стінці тонкої кишки під впливом солей важких металів. Вони характеризуються деструктивно-запальними та атрофічними явищами її структур. Дані дослідження можуть допомогти в розумінні деяких ланок патогенезу захворювань органів травлення та розробленні засобів корекції вищезазначених структурно-функціональних пошкоджень.

Перспективи подальших досліджень: виявити патологічні відмінності змін у кишці залежно від виду мікроелементозу та розробити шляхи їх корекції.

SUMMARY

In article were studied the morfological changes in the small intestin in conditions to the organism salts of heavy metals. Histological methods of research were used. The changes were founded: disturbance of histological structure of the parenchymatouse cells oedema and mesenchymal infiltration in the stromal tissue.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Губачев Ю. М., Симаненков В. И. Болезни системы пищеварения. — СПб.: Спец. лит-ра, 2000. -238с.
2. Куценко Г.И., Здольник Т.Д. Заболеваемость рабочих болезнями органов пищеварения в условиях воздействия свинца // Гигиена и санитария. -2003. - №2. — С.31-34.
3. Любченко П.Я. Интоксикационные заболевания органов пищеварения. - Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1990. -182 с.
4. Годубчикова М.В. Статистичний огляд захворюваності населення України на хвороби органів травлення // Сучасна гастроентерологія та гематологія. — 2000. - №1. — С.17-20.
5. Дегтярева И.И. Заболевания органов пищеварения. - Киев: Здоров'я, 1999. — 312 с.
6. Васькулат Н.П., Пальгов В.И., Спектор Д.Р. Установление уровней содержания тяжелых металлов в почвах Украины // Докл. та здоров'я. — 2002. - №2(21). — С.44 - 46.
7. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Сумській області у 2000 році.- Суми: Видавництво "Джерело", 2001.- 178 с.
8. Навколишнє природне середовище і здоров'я населення України. Доповідь по плану дій з гігієни навколишнього середовища. - Київ: Здоров'я, 1998. — 121 с.
9. Мудрый Я.Д., Короленко Т.К. Тяжелые металлы в окружающей среде и их влияние на организм // Врачебное дело. -2002. -№ 5-6. —С6-9.
10. Білецька Є.М. Гігієнічна оцінка сумарного добового надходження важких металів до організму в умовах промислових міст // Докл. та здоров'я. — 1999. - №2(9). — С.2-6.
11. Гильденскиольд Р.С., Новиков Ю.В. Тяжелые металлы в окружающей среде и их влияние на организм // Гигиена и санитария. — 1992. - №5. — С.6-8.
12. Головова Т.І. Важкі метали в умовах промислових міст як фактор ризику для здоров'я населення: Автореф. дис... канд. мед. наук. - Київ, 2004. -22 с.
13. Кучеренко М.Є., Хижняк С.В., Пазюк Л.М., Бузинська Н.О., Вечера О.О., Войцицький В.М. Морфофункціональний стан слизової оболонки тонкої кишки в результаті дії іонізуючого опромінення та кадмію //Современные проблемы токсикологии. — 2001. - №2. — С.20-23.
14. Трахтенберг И.М. Тяжелые металлы как химические загрязнители производственной и окружающей среды (эколого-гигиенические аспекты) // Докл. та здоров'я. — 1997. - №2. — С.48-51.
15. Гришук М.І. Вплив токсикантів кадмію та пестициду 2,4-Д на стан слизової оболонки тонкої кишки // Вісник проблем біології і медицини. - 2004. - №3. -С.63-66.
16. Дельцова О.І., Гришук М.І., Ерстенюк Г.М., Назарук Р.М. Динаміка структурних змін органів шлунково-кишкового тракту за умов впливу токсикантів-забруднювачів довкілля //Матеріали III Національного конгресу анатомів, гістологів, ембріологів і топографоанатомів України / Актуальні питання морфології. — Київ, 2002. — С.97-98.
17. Козлов К.П. Протекторна дія пектину при надходженні в організм ртуті в малих дозах (до проблеми мікромеркуріалізму): Автореф. дис... канд. біол. наук. — Київ, 2005. -21 с.
18. Мушина Е.В. Изучение совместного биологического действия свинца и кадмия в эксперименте на животных // Гигиена и санитария. — 1989. - №9. — С.89-90.
19. Рибіцька Л.Н., Гнатюк М.С. Морфометрична оцінка структурної перебудови товстої кишки при її ураженні // Буковинський медичний вісник. -2001. - №1-2. - С. 140-142.

Надійшла до редакції 31 січня 2007 р.